

Josef Váchal, *Ex libris Vincence Paulus*
1922, dřevoryt, 104 x 90 mm

str. I
Josef Váchal, *Ex libris Vincence Paulusa*
1922, barevná zinkografie, 100 x 62 mm

Paulusova sbírka

exlibris a grafické listy

Spolek sběratelů a přátel exlibris
2010

Poděkování:

Na vydání publikace přispěli:
Královéhradecký kraj
Veolia Voda východní Čechy
Coloren Polička
Jan a Karel Martincovi

© Jan Měřička
© Spolek sběratelů a přátel exlibris

Můj dědeček Vincenc Paulus (23. leden 1884 Chrast u Chrudimě – 20. prosinec 1955 Hradec Králové) byl řídícím učitelem školy v Malšovicích u Hradce Králové, sběratelem exlibris a drobné grafiky. Věnoval se rovněž vydavatelské činnosti. Pokračoval v kronikářství svého otce a v roce 1923 vydal vlastním nákladem jeho spis *Vzpomínky starého kantora*.¹ Pohyboval se mezi umělci a milovníky výtvarného umění sdruženými v bratrstvu *Hořící keř*, mezi něž patřili např.: nakladatel Arthur Novák, spisovatelé Rudolf Medek a Ignát Herrmann, architekt František Tichý, výtvarníci Jan Trampota, František Šimon, Alois Metelák, Josef Škoda, Jindřich Vlček, Josef Váchal aj.² Postupně shromáždil sbírku soch, obrazů a grafických listů, ale její nejpodstatnější část tvoří sbírka knižních značek.

Největší význam pro něj mělo setkání s výraznou uměleckou individualitou – rytcem a všestranným umělcem Josefem Váchalem (23. září 1884 Milaveč – 10. květen 1969 Studeňany). Seznámili se roku 1914 před vypuknutím I. světové války a udržovali spolu kontakt do Paulusovy smrti v roce 1955. Sbírání jeho značek se Vincenc Paulus věnoval opravdu systematicky – v roce 1936 vydal a za spolupráce Anny Mackové napsal: *Soupis knižních značek Josefa Váchala*³ a zpracovával soupisy jeho značek i později, např.: 1943 v časopise *Knižní značka*. Zprostředkoval pro Váchala prodej – „Královéhradecké veletrhy (Komisionářství V. Paulus a spol.) poskytují umělcům po celý rok příležitost trhnouti slušný peněz svěřením svých prací k prodeji!“⁴ V roce 1936 Váchal vytvořil ručně psaný a iluminovaný *Památník Pauly Jitkusové* (Jitky Paulusové) s fiktivními zápisy různých osobností z uměleckého či politického života, jako paralelu k deníku, který své dceři vedl od roku 1922 Vincenc Paulus. Vznikají i knižní značky pro manželku Marii Paulusovou, dceru Jitku Paulusovou, později Jitku Měřičkovou, zetě Josefa Měřičku, a jiná užitá grafika

1) Vincenc Paulus (1840 Lukavice – 1923 Nový Bydžov), spisovatel, zakladatel muzea v Chrasti u Chrudimě (1893), ředitel škol v Chrasti. *Obyčej a pověry z okolí Chrasti v Chrudimsku*, 1894; *Z pamětí města Chrasti v Chrudimsku*, 1894–1895; *Památky cechovní města Chrasti v Chrudimsku*, 1895; *Vzpomínky starého kantora*, 1923.

2) Viz pozvánky na schůze bratrstva *Hořící keř*, první archivovaná pozvánka z roku 1927.

3) 100 číslovaných výtisků v úpravě Josefa Heřmana na starém ručním papíru vytiskl Jaroslav Oma v Hradci Králové.

4) Josef Váchal, *Kalendář 1923*.

např.: *In memoriam Vincence Pauluse* [Vincenc Paulus starší], 1941. Váchal jej nazývá *Vincou Hradeckým*, jindy *Vincou Cenzorem* a jejich vztah popsal volnou formou v ručně psaném spisku *Nábožný a příkladný život svatého Vincence Hradeckého* z roku 1939. Ve vyhrocené politické situaci před II. světovou válkou mezi nimi došlo k roztržce, končící házením Váchalových obrazů. Jak je však z dopisů patrné, udržovali přátelské vztahy i později. Koncem života se Paulusovi sběratelská vášeň stala asi jedinou činností, kterou vykonával a snažil se ke sběratelství exlibris neúspěšně přimět i ostatní členy rodiny – dceru Jitku a zetě Josefa, jak dokládá dopis Josefa Váchala: „...*Je tam také, kterak si stěžuje otec tvůj, Vinco, jak s i to své dítě jediné a zetě svého značkama kazil a kterak oni rozumnější otce jsouce, snahám oněm se bránili, s poukazem, jaké choroby z přílišného sbírání značek mohly by jim vzejíti.*“⁵ Ve sběratelské činnosti neměl následovníka a tak rozšiřování sbírky končí jeho úmrtím v roce 1955. Vincenc Paulus celou svoji kolekci rozdělil podle autorů exlibris a autorské složky potom podle abecedního pořadí majitelů knižních značek. Sbírku jsem v poslední době uspořádal a pro potřeby této výstavy ji rozčlenil chronologicky s vazbami na tvorbu Váchalových uměleckých přátel a osobnosti zadavatele exlibris. Výstavu uzavírá soubor exlibris (leptů) rakouského umělce židovského původu Michela Fingestena.

5) Dopis Josefa Váchala Vincenci Paulusovi, 21. 10. 1954.

Josef Váchal, *Ex libris Kláry*
1911, dřevorez, 40 x 160 mm

Josef Váchal, *Ex libris a eroticon Milada Schulz* [Priapův kult]
1912, dřevoryt, ruční tisk, 110 x 116 mm

Josef Váchal, *Ex libris J. Portman*
1914, akvatinta, ruční tisk, 145 x 65 mm

Počátky Váchalovy rytecké tvorby reflektují středověký dřevorez – v jeho prostém způsobu zpracování a s vazbou na knižní tvorbu. Váchal nacházel inspiraci jak ve středověkých blokových knihách (*Vidění sedmera dnů a planet*, 1910), hlavně však v počátcích knihtisku – odléval vlastní písmo s množstvím ligatur někdy i trojznakových. Nejde však o napodobování, ale o osobitou aktualizaci. V roce 1914 o něm Bedřich M. Beneš napsal: „Zasvětil se krásě Hruzy. Již jednou tu byla. Doba středověku, zázraků, primitivů, katedrál, anathemat a slavností Božího Těla. Askezi rozšířené mozky, toužící vznést se k Bohu, naplňují srdce více bázní před Dáblem. Všecko jest jediná hrůza před Zlým, který jest všude. Ve vzduchu, vodách; do klášterů jde, do pouští, pokoušet ubohé mnichy nejnestydatějšími obrazy, posedá panny a nutí je v epileptických záchvatech vyrážet skřeky plné odporných oplzlostí, úděsně kontrastující s neposkvrněností jejich, vstupuje všude on a pomocníci jeho“.⁶ V této době používal v sazbě i středověkou frakturu, která se v jeho pozdějších knihách a knižních značkách již neobjevila, vyjma německy psaných textů (např. *Trauriges Lied eines Bücherzeichens...*).⁷ S jeho knižní tvorbou zjevně souvisejí i první zakázky knižních značek, neboť byly dedikovány zakládajícím členům Spolku sběratelů exlibris,⁸ např. Václavu Rudlovi, Josefu Hladkému, J. E. Hruškovi, Ludvíku Bradáčovi, Máně Přibilové, Anně Mackové a Josefu Portmanovi. S ním ho později pojilo trvalé přátelství a jemu věnovaná exlibris zahrnují snad všechna období Váchalovy produkce kněhoznaček od akvatint přes první jednoduché dřevorezy ke stylizacím kubizujícím, až po mnohabarevné dřevoryty. Portmanův obdiv k Váchalovi byl bezmezný „...jedinou mou radostí by bylo mítí Vaše všechny práce – mítí pro ně místnost – to by byl ráj, který se ovšem nikdy neuskuteční...“⁹ Rovněž sdíleli stejný zájem o okultismus, mystiku. Byl Váchalovým tiskařem-amatérem.

První Váchalovy exlibris jsou známy od konce desátých let 20. století. Některé práce z jeho ryteckých začátků nemají vizuálně daleko k současnemu komiksu: *Ex libris Kláry*^{str. 6}. Do tohoto období spadají i dřevorezy z roku 1912 *Ave Caesar*, *Kloaka ulice*, *Lakomství* a akvatinty vzniklé po školení u grafika Antonína Herverta: *Ex libris Josef Portman*. Váchal se rychle posunul od tohoto primitivního způsobu práce – rytí nožem do podélného dřeva – k dokonalému zvládnutí dřevorytu (první rydlo mu věnoval Emil Pacovský a použil ho při práci na knize *Vidění sedmera dnů a planet*, 1910), brzy pak používá i vláknitá rydla. Z doby počátků profesionální rytecké kariéry je i exlibris pro Viktora Singera s tématem *Adonisův chrám*^{str. 23}. V jeho hamburském nakladatelství vytiskl Váchal svoje první barevné dřevoryty. K nim zřejmě náleží barevný secesní dřevoryt *Ex libris Anna Kuchenbecker*^{str. 21} a dvě exlibris Dr. Aloise Kuchenbeckera^{str. 20}, s kulturní tematikou. Koloristicky zajímavé jsou značky pro Jindřicha Imlaufa (pseudonym Jindra Imlauf)^{str. 28-29} propagátora amatérské fotografie, obě z roku 1916. V rámci tehdejších výtvarných tendencí nalézají

- 6) Bedřich M. Beneš, *Josef Váchal*, Trojrák, Uherské Hradiště 1914, str. 7.
- 7) Josef Váchal, *Lied eines Bücherzeichens welches ins Buch aufgeklebt wurde und sein Jammern über der verlorenen Freiheit*, 1937, kniha, ruční sazba, dřevoryt, 16 stran, 210 x 130 mm.
- 8) Karel Kolařík, Knihomil a Knihomol, *Zprávy spolku českých bibliofilů v Praze*: „V inzertní příloze druhého ročníku Knihomila, v níž se většinou objevovaly nabídky vydávaných bibliofilů a různých knihařských služeb, začaly zaznívat výzvy k založení Spolku sběratelů exlibris. Hlavním iniciátorem této aktivity byl mladoboleslavský exlibrista Václav Rudl. Do Spolku se přihlásilo jen čtyřicet osob, což neumožňovalo vydávat vlastní spolkový časopis, a tak se součástí Knihomila stala příloha, která měla fungovat jako skromná náhražka spolkového věstníku exlibristického sdružení.“ scb.wdr.cz/scb_zpravy_2006-1_bradac.html, staženo 6. 8. 2010.
- 9) Portmanův dopis Váchalovi z roku 1915. web.sks.cz/prace/buriano/stranky/www/Muz_JP.htm, staženo 6. 8. 2010.

František Bílek, *Z knih Lidky a Járy Štylce*
1924, dřevoryt, strojový tisk, 130 x 110 mm

František Bílek, *Ing. Jos. Škopek*
1925, dřevoryt, strojový tisk, 115 x 108 mm

Váchal své souputníky ve druhé generaci symbolistů. Proto je jeho tvorba z tohoto období na výstavě konfrontována s pracemi Františka Bílka^{str. 10, 11}, který ovlivnil jeho tvorbu, a také s tvorbou přátel ze sdružení *Sursum*: Františka Koblihy *Z knih Věry Indrákové*^{str. 22}, Jana Konůpka a Jana Zrzavého. K tomuto období se váže i významný grafický cyklus *Mystikové a vizionáři*, z něhož je zastoupeno několik listů, nebo např. *Ex libris Božka Grulichová [Ostrov duševního klidu]*^{10, str. 13}. O osudech Josefa Váchala v době I. světové války máme velmi podrobný záznam v knize *Malíř na frontě*.¹¹ Ta je ilustrována řadou dřevorytů, jejichž motivy se pak objevují i v tvorbě knižních značek: *Ex libris Josef Váchal* nebo *Ex libris Alois Ehleman [Válka, smrt, mor]* na motivy vidění Sv. Jana s reálnými útržky válečného děsu^{str. 26}.

20. léta V roce 1920 navštěvuje Váchal výstavu Tvrdošijných a v jeho tvorbě se objevují kubizující prvky. Tato tendence je viditelná např. u grafického listu *Myslenky uvolené*, 1919; *Ex libris J. Portman [Utloukán knižními argumenty]*, 1921; *Ex musicalis Fr. Procházka*^{str. 47}; *Ex libris Ing. Vilém Frynta*^{str. 46} a u exlibris pro Josefa Hladkého^{str. 43}. Zde ji sám komentuje: „...inteligenta obecného pomíjím, protože ten začne „číst“ exlibris zhora od mého podpisu, jako tištěnou stránku, dojde k Hladkému, bací s exlibrisem, řekne: to je kubismus a je konec...“¹² Kubizující tendence je ještě výraznější u Anny Mackové, která se po smrti Váchalovy manželky Marie v roce 1922 stala jeho partnerkou. Je to zvlášť zřetelné u vlastních exlibris (1922 *AM*^{str. 35}), v zakázkách je již více poplatná obecnému vkusu. V řadě případů přebírala roli vykonavatele zakázek pro Josefa Váchala nezajímavých. Na vztahu ke sběratelům exlibris byl Váchal existenčně závislý: „Nedávno jsem našel poznámku v deníku tuším z roku 24 o tom, která mi tehdy odpověděl jistý, dnes nebožtík, český kumštýř, který žel! toho národního umělectví se už nadočkal. Povídám k němu, že těch značek od něho vyšších je hodně málo a která, např. pan Oto Štáfl v tom oboru se činí, já že pak v té výrobě jediný svůj příjem nacházím. On mi odpověděl: Copak jsem blázen, abych ty blbosti (ex libris) dělal? Já nebudu dělat nádeníka u p...e českého Kumštu, jako jsou ty nálepky do knih. Taková obálka (knižní) to už je něco jiného...“¹³

Přesto nebyl pouhým vykonavatelem rozmarných přání: „Josef Skarvan ředitel pivovarské banky – exlibris pro jeho milenkou v pokání se sepnatýma rukama, jak si poručil, mu nevyhovovalo, poněvadž prý ruce mají být sepnuty jinak. Pomysliv si cos o vložení kamsi, nepřišel jsem již k němu a na další kšefty nereflaktoval. Exlibris udělal mu vzorně Frant. Loukotka, ilustrátor.“¹⁴

Ve dvacátých letech rovněž vznikají v podobném duchu i exlibris pro typografa Ferdinanda Galliho^{str. 42}. „Ferdinand Gallí, typograf, nezvěstno nyní kde. Vrátil se z Ruska propagoval komunism, zaměstnán ve státní tiskárně, kde řečnil, stojí na stole. Otevřel si pak vlastní tiskárnu na Žižkově v Tomkové ulici a prodával vše, co měl. O bibliofilském sjezdu jsem s ním hodně mluvil. Byl to člověk laskavý – nabídl mi darem krásné sázečtko, ale neodvážil jsem se ho přijati ze skromnosti, ku své

¹⁰⁾ Božena Grulichová-Adamírová (1885–1948) byla jedna z prvních průkopnic českého ženského hnutí.

První v Rakousko-Uhersku studovala historii a filozofii na univerzitě, první z žen vykonala státní zkoušku ze státovědy a účetnictví. Vdala se a nemohla se k tomu veřejně přiznat, protože učitelky musely být svobodné. Svobodné noviny 10. 1. 1948.

¹¹⁾ Vydala Anna Macková vlastním nákladem 1929.

¹²⁾ Výstřižek z článku, zřejmě z časopisu *Knižní značka*, nedatováno.

¹³⁾ Váchalovy ručně psané poznámky k Paulusovu rukopisu *Váchal* 1936 (seznam Váchalových exlibris), nedatováno.

¹⁴⁾ Tamtéž.

Josef Váchal, *Ex libris Božka Grulichová [Ostrov duševního klidu]*
1909, dřevorez, ruční tisk, 121 x 64 mm

škodě“¹⁵ a značky pro brněnský okruh sběratelů grafiky a exlibris. Patřil mezi ně sběratel a vydavatel Arno Sánka, autor textu k výstavě *Josef Váchal dřevorytec*¹⁶, nebo projektant mostních konstrukcí a pozdější spolupracovník F. L. Wrighta Ing. Jaroslav Polívka, *Ex libris Ing. Dr. Jaroslav Polívka, Bubenec*^{str. 57}, kterého patrně s Váchalem seznámil Arno Sánka a společně ho pak navštěvovali během jeho pobytu na Šumavě. Polívka Váchalovi zprostředkovával další zakázky pravděpodobně v brněnských kruzích přátel umění.¹⁷ Do této doby spadají i značky pro brněnského architekta Otto Eislera^{str. 15}, nadaného kreslíře, sběratele knih a grafiky, který patřil k brněnské meziválečné avantgardě. Váchal vytvořil exlibris i pro jeho bratra Lea^{str. 39}, který zahynul v Osvětimi.

30. léta. Ve třicátých letech Josef Váchal rozšířil technické možnosti, používá k rytí frézky, zdokonaluje možnosti barevného dřevorytu. „Dostředivý (centripetální) směr, kterým stále jen jest vedeno přímo rukou řízené rydlo k zápasu mezi jím a plochou pro tisk upravovanou, překonán dávno centrifugálním pohybem fréz vedených v rozmanitých polohách; sílu, již vyvinulo dosud svalstvo ruky, obstarává bezpečně stroj a několika směry tříštící se pozornost rytce nad ručně obráběným káms dílem může se nyní soustředit v bod jediný; vést a řídit rychle se otáčející železko vpřed způsobem tak lehkým a rychlým, jaký vyžaduje jen pouhé kreslení tužkou“.¹⁸ Tento způsob práce nebyl obvyklý a stal se od této doby součástí Váchalova rukopisu.

Technické experimenty s barevným dřevorytem pronikají i do tvorby kněhoznaček. Např. u *Ex libris Jar. Jozefy*^{str. 58–59} tiskl řadu barevných variací, u nichž dochází k mírným významovým posunům, a instalace těchto tisků pohromadě se vizuálně blíží až barevným multiplům z doby daleko pozdější. Vytváří i soubor barevných koláží pro „Vincu Cenzora“ a „Jitku Paulusovou-Cenzorovou“. Koláže byly reprodukovány autotypií a tištěny na různě barevné papíry ve velikosti exlibris^{str. 54, 55}.

40. léta. Do čtyřicátých let spadá *Ex libris F. Dvořáčková*. Je stejně jako *Ex libris Jar. Jozefy* v několika barevných verzích, ale je zřejmě přepisem fotografie, podobně jako dřívější dřevoryty ke knize *Šumava umírající a romantická*, nebo zde vystavené portréty Josefa Váchala a Anny Mackové – ryté na základě fotografie a později tištěné různým způsobem, včetně zclacení obličeje AM z dvacátých let. Z období po II. světové válce jsou zde zastoupena mnohobarevná, frézou rytá exlibris pro Josefa Leixnera^{str. 62, 63}. Po únoru 1948 se naplnila prorocká slova Arno Sánky: „A proto budete zatraceni ó Váchale, mistře vzácný několika málo bláznům; není pro vás souzvučku a není pro vás umístění“.¹⁹ Na únor 1948 reagoval způsobem středověkého vizionáře – nátisk barevného linorytu *Golgotha*, 1949, kontura k barevnému dřevorytu *Instinkt a intelekt*, 1950.

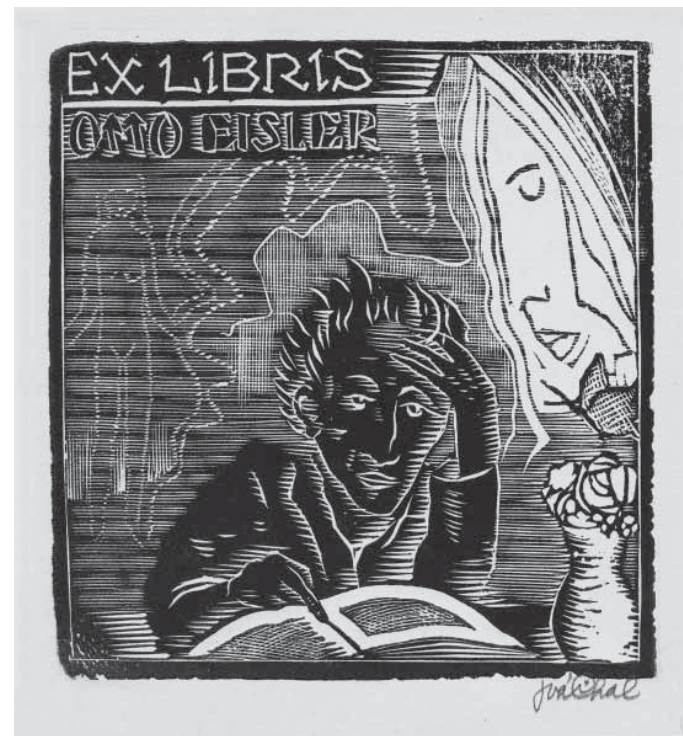
¹⁵) Tamtéž.

¹⁶) Arno Sánka (1892 Černá Hora – 1966 Brno) se narodil v rodině moravského učitele a speleologa Hugo V. Sánky a působil jako učitel a vydavatel v Brně. Vydával bibliofilské tisky a napsal také jejich soupis do roku 1945. Spolupracoval s různými českými výtvarníky a přispíval do časopisů *Moravský bibliofil*, *Veraikon*, *Český bibliofil* a *Čin*.

¹⁷) Marcel Fišer, *Doktor z Bouillonu aneb Jaroslav Polívka a Josef Váchal na zámku Týnec*. www.gkk.cz/download/sbornik_tynec.doc, staženo 6. 8. 2010.

¹⁸) Josef Váchal, Poznámky k receptáři barevného dřevorytu, *Veraikon*, zvláštní číslo věnované dílu Josefa Váchala, 1934, s. 62.

¹⁹) Arno Sánka, *Josef Váchal dřevorytec*, text katalogu, výstava K. V. U. Aleš, Brno 1926, nestránkováno.

Josef Váchal, *Ex libris Otto Eisler* [Imaginace]
1921, dřevoryt, ruční tisk, 34 x 62 mm

50. léta. V padesátých letech se objevila zvláštní forma knižních značek, vzniklých soutiskem dřevorytu a vlastních typů. Podobné kombinace je u něj možné najít již dříve, např.: *Ex libris Wincy Paulusa*²⁰, barevná kresba s použitím dřevorytového rámečku ke knize *Vigilie o hodině hrůzy*, z roku 1926. Vincenc Paulus psal v *Knižní značce* v roce 1951: „Loňského roku obohatil svoji exlibrisovou tvorbu novými listy tohoto druhu. Jsou to jednak exlibris typografická, jednak zpestřena dřevoryty většinou kolorovanými“²⁰. Váchal byl sám sobě spisovatelem, redaktorem, písmolijcem, sazečem, rytcem a vazačem knih. To mu umožnilo zacházet s grafikou a sazbou natolik uvolněně, jak to začalo být běžné vlastně až v éře fotosazby, např.: *Ex libris Josefa Kašpara v Písku*²¹.

K úmrtí svého přítele Františka Procházky, hudebníka a sběratele exlibris, Váchal vytvořil cyklus dřevorytů *In memoriam Františka Procházky*. Pro něj již dříve vytvářel drobnou grafiku, která sice nese název exlibris, ale jeho funkci již svým formátem plnit nemohla. Extrémním příkladem je *Exlibris Františka Procházky* z roku 1937 – ručně kolorovaný dřevoryt o rozměrech 165 x 1643 mm. Toto exlibris si měl majitel o svých narozeninách vyvěšovat z okna.²¹ Ve svých poznámkách k němu Váchal připojil i písemný komentář k námětu, z něhož uvádím pouze část: „Uprostřed nestejnorodé melodie autor nerozlučně s čertovským spjat předvádí na klavír hrajícího majitele exlibris, jemuž již předem podobiznu k jeho sedmdesátým narozeninám přináší a zrcadlo nastavuje Zmizelá tvář z jiného světa a anděl vzpomínky vznáší se nad vozem života, na kterém alegorické bytosti o osud hraje a furie zloby, jakož i věčná naděje pod pláštěm času zahajují prolog, na kterém již je biografie dočtena a kosa vzata do pravé ruky. Vynořuje se minulost, představuje se mládí a vzněty, hudba a zpěv, Ideály mladých let vzdávají oslavenci svůj hold spolu s personifikací míst, v nichž působil a působí. I poděbradská socha Jiříkova obživila a na scénu významné věci přicházejí nechybějící ani ty které přivezly, ani ty o které přišel...“²²

V roce 1954 napsal Josef Váchal: „Milý Vincenci! Ten špitální pobyt as nalačil Vás ku křesťanské snášenlivosti, že jste člověku, který vám nepíše a více už ani navštívit Hradec nemíní, udělal radost zásilkou s jeho hříšnou a neochabující vášní uvnitř. Našinec totiž zatvrdl ve své duši, a i na staré přátelstvo pohlíží jako na věc dávno odbytou, sen, který už je prožit a který se glosuje slovy: stará známost padá pod most, protože další verš: rty se slinou zapění, při té odluce duše od těla – už se nám brzo vyjeviti má. My se totiž naučili líp dívat na proměny starých přátel, milých nám lidí, zazlíváme jim, a litujem jich, jak kdy. O Vás, jehožto radost byla a snad i je doposud, sběr kněhoznaček a kochání se v drobné grafice, učinil jsem si představu jako o figure, velmi zvláštně už, průběhem života, která z jiných zas důvodů než já na svět a lidi zanevřela a konečně jako o ztraceném pro mne člověku, který už nikdy neuvidí proměnlivý svět můj, protože se rozhodl nevytáhnout z domu paty“.²³ Přesto jej krátce před jeho smrtí v Hradci Králové navštívil.

20) Vincenc Paulus, Josefa Váchala typografická exlibris z vlastního písma, *Knižní značka*, č. 2, 1951, s. 62.

21) Bohuslava Chleborádová, *Příběhy kněhoznaček Josefa Váchala*, katalog k výstavě, Regionální muzeum v Teplicích, 2009, s. 4.

22) Cit. v pozn. 13.

23) Dopis Josefa Váchala Vincenci Paulusovi, 21. 10. 1954.

Josef Váchal, *Ex libris Josefa Kašpara v Písku*
1950, olovoryt a linoryt s Váchalovými typy, ruční tisk, 145 x 120 mm

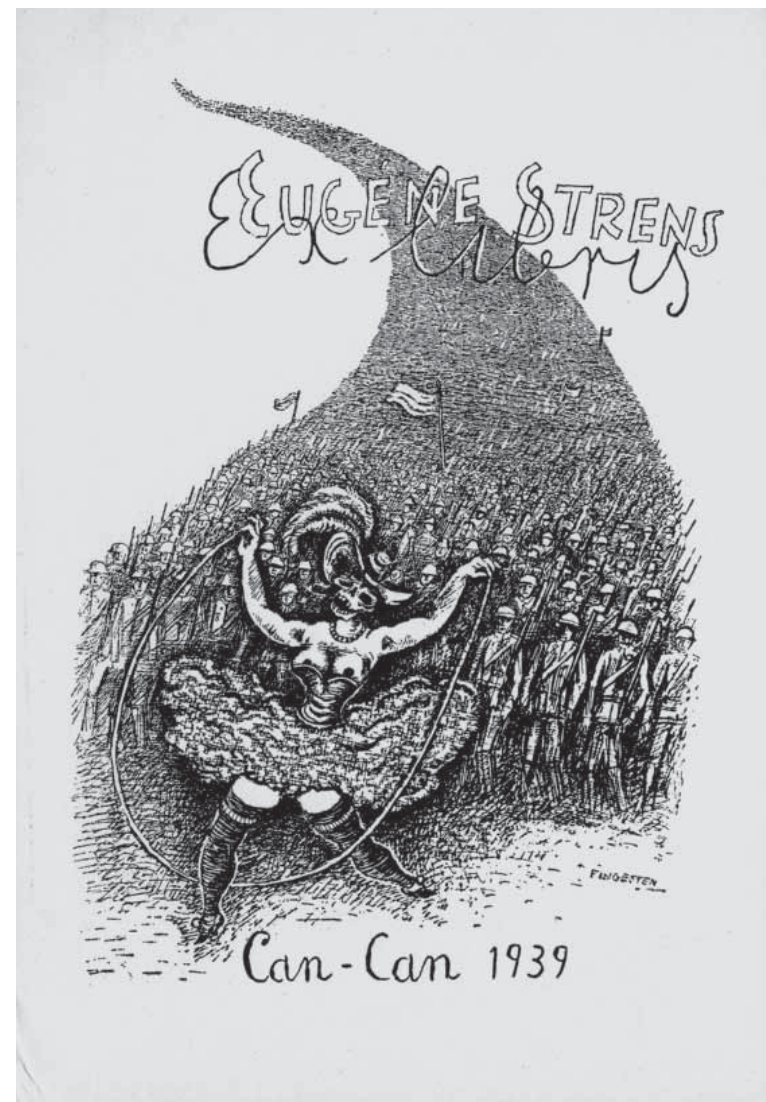
Michel Fingesten (vl. jménem Finkenstein), syn rakouského otce židovského původu a protestantského vyznání a matky Franzisky Lion z židovské rodiny z Terstu, se narodil 1884 ve slezských Bučkovicích. Během I. světové války se připojil ke skupině *Neue Sezession*, založené Maxem Liebermannem 1910. V roce 1917 byl přizván ke spolupráci s časopisem *Maryas*, do kterého přispívali např.: Heinrich Mann, Hermann Hesse, Alfred Döblin, Ernst Weiss nebo Stefan Zweig a ve kterém publikoval i Franz Kafka. Spolupracoval rovněž s časopisem *Künstler-Selbsthilfe*, který se snažil zprostředkovat vazby mezi mladými umělci a publikem. V rámci této spolupráce vznikly např. portréty avantgardní tanečnice Tatjany Barbakoff nebo spisovatele Liona Feuchtwangera. Jeho slibná kariéra skončila ve třicátých letech nástupem nacizmu. Jeho díla byla označena za „zvrhlé umění“ a prakticky nemohl veřejně vystavovat.²⁴ I když již dříve vytvářel knižní značky (*Ex libris B. Petrlik*, 1925, lept), staly se mu v té době spolu s novoročenkami jediným způsobem obživy a umělecké komunikace.

V říjnu roku 1936 inspiroval založení první italské společnosti sběratelů exlibris *Gruppo Italiani dell' Ex Libris e del Bianco e Nero*. Mezi jeho členy patřil i stavitel Giovanni Botta: *Ex libris Giovanni Botta*^{str 60, 61}. Po zavedení protižidovských zákonů byl Michel Fingesten internován. Po osvobození tábora Ferramonti-Tarsia nedaleko městečka Cosenza v Kalábrii utrpěl úraz, na jehož následky 8. října 1943 zemřel. Za tři desítky své tvorby vytvořil téměř 1000 exlibris.²⁵

²⁴) www.jewishmuseum.cz/cz/vystavy/czfingesten.htm, staženo 6. 8. 2010.

²⁵) Tamtéž.

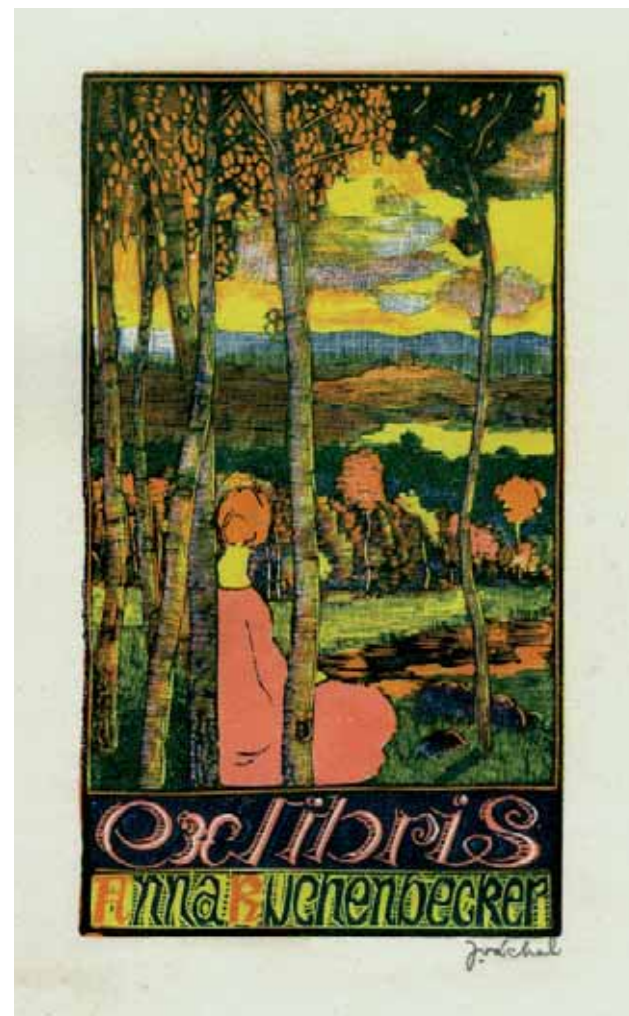
Jan Měřička

Michel Fingesten, *Ex libris Eugene Strens, Can-can 1939*
1939, litografie, 120 x 85 mm

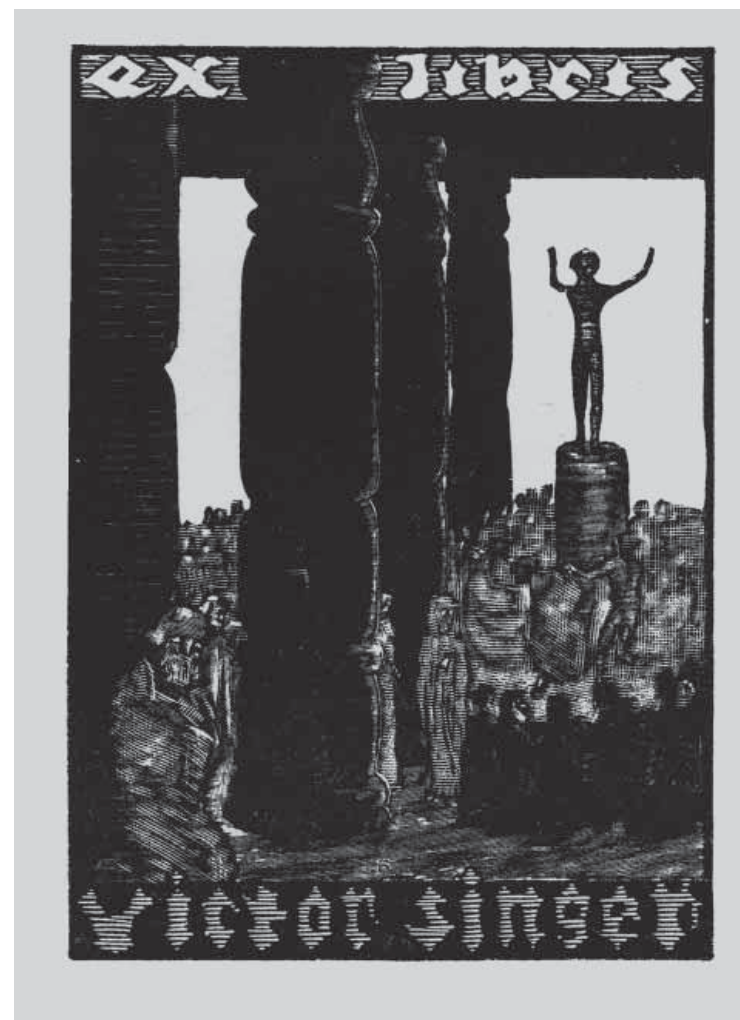
Josef Váchal, *Ex libris Dr. A. Kuchenbecker [Čarodějův dům]*
1916, barevný dřevoryt ze tří desek, 65 x 60 mm

Josef Váchal, *Ex libris Anna Kuchenbecker*
1916, barevný dřevoryt ze tří desek, 114 x 64 mm

František Kobiha, *Z knih Věry Indrákové*
1911, dřevoryt, 96 x 140 mm

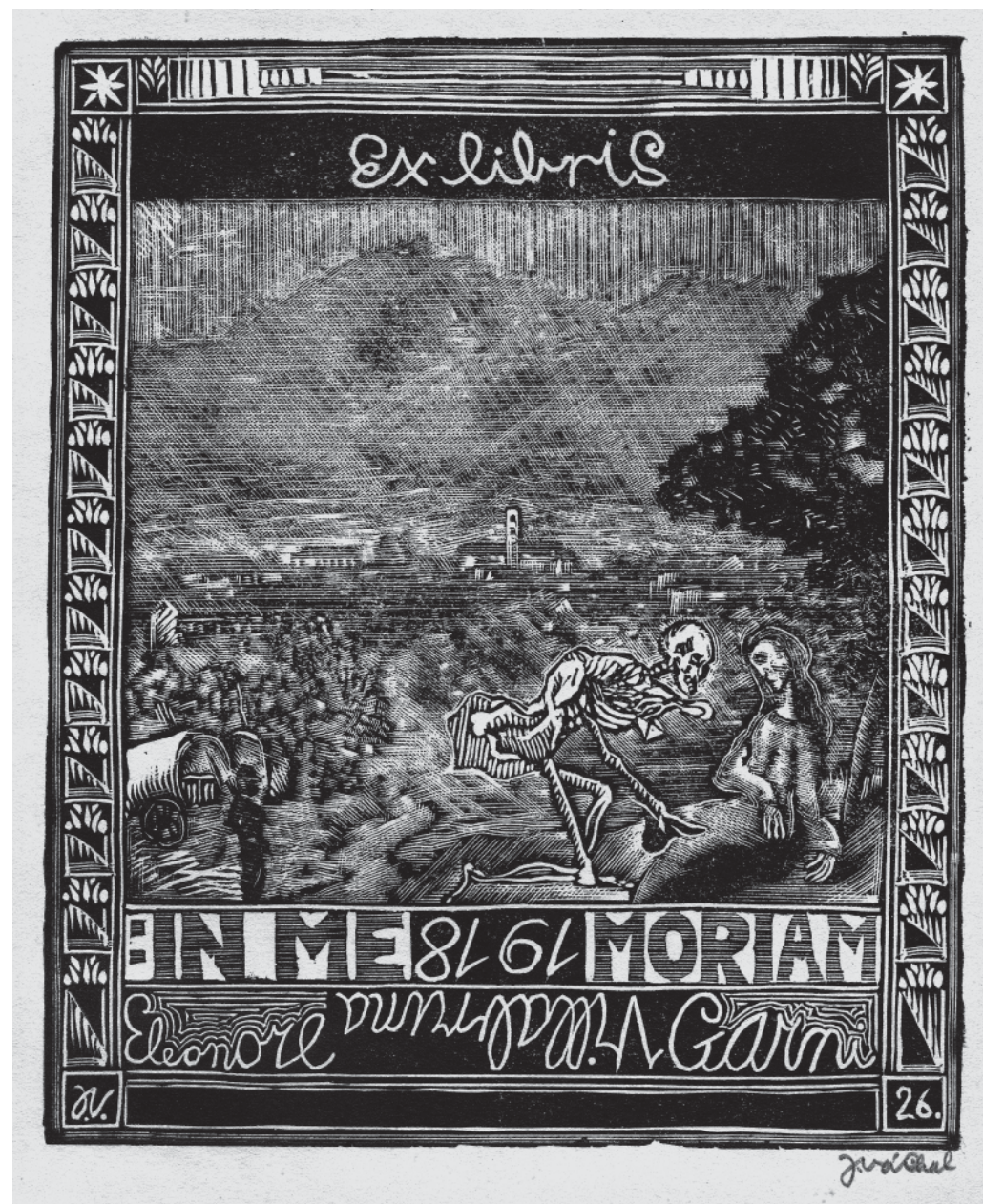
Josef Váchal, *Ex libris Viktor Singer [Adonisův chrám]*
1913, dřevoryt, 100 x 70 mm

Josef Váchal, *Výkladací karty*
1926, kolorovaný dřevoryt, ruční tisk ve 20 číslovaných výtiscích, cca 80 x 60 mm

Josef Váchal, *Ex libris Alois Ehleman* [Válka, smrt, mor]
1926, dřevoryt, ruční tisk, 134 x 82 mm

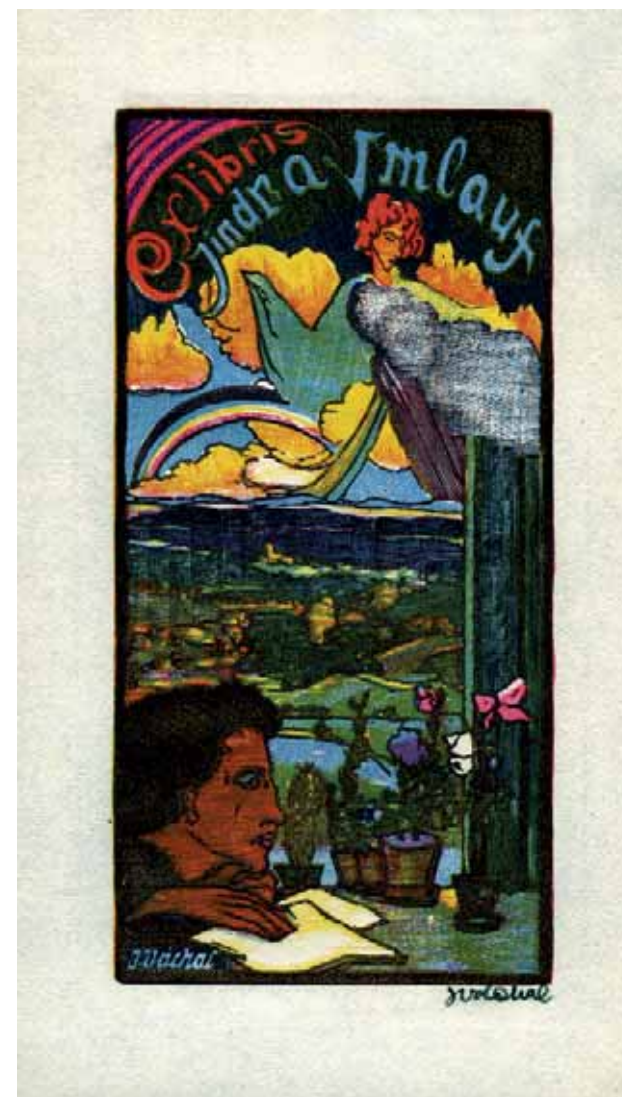

Josef Váchal, *In memoriam Eleonore Garni, Villabruna 1918* [Vzpomínka na vojenský tábor na italské frontě]
1926, dřevoryt, ruční tisk, 154 x 127 mm

Josef Váchal, *Ex libris Jar. Petrák* [Amatér prohlíží v tmavé komoře kořist, kterou objektiv pohltí]
1916, barevný dřevoryt ze čtyř desek, ruční tisk, 34 x 62 mm

Josef Váchal, *Ex libris Jindra Imlauf* [Laterna Magica]
1916, barevný dřevoryt, ruční tisk, 42 x 62 mm

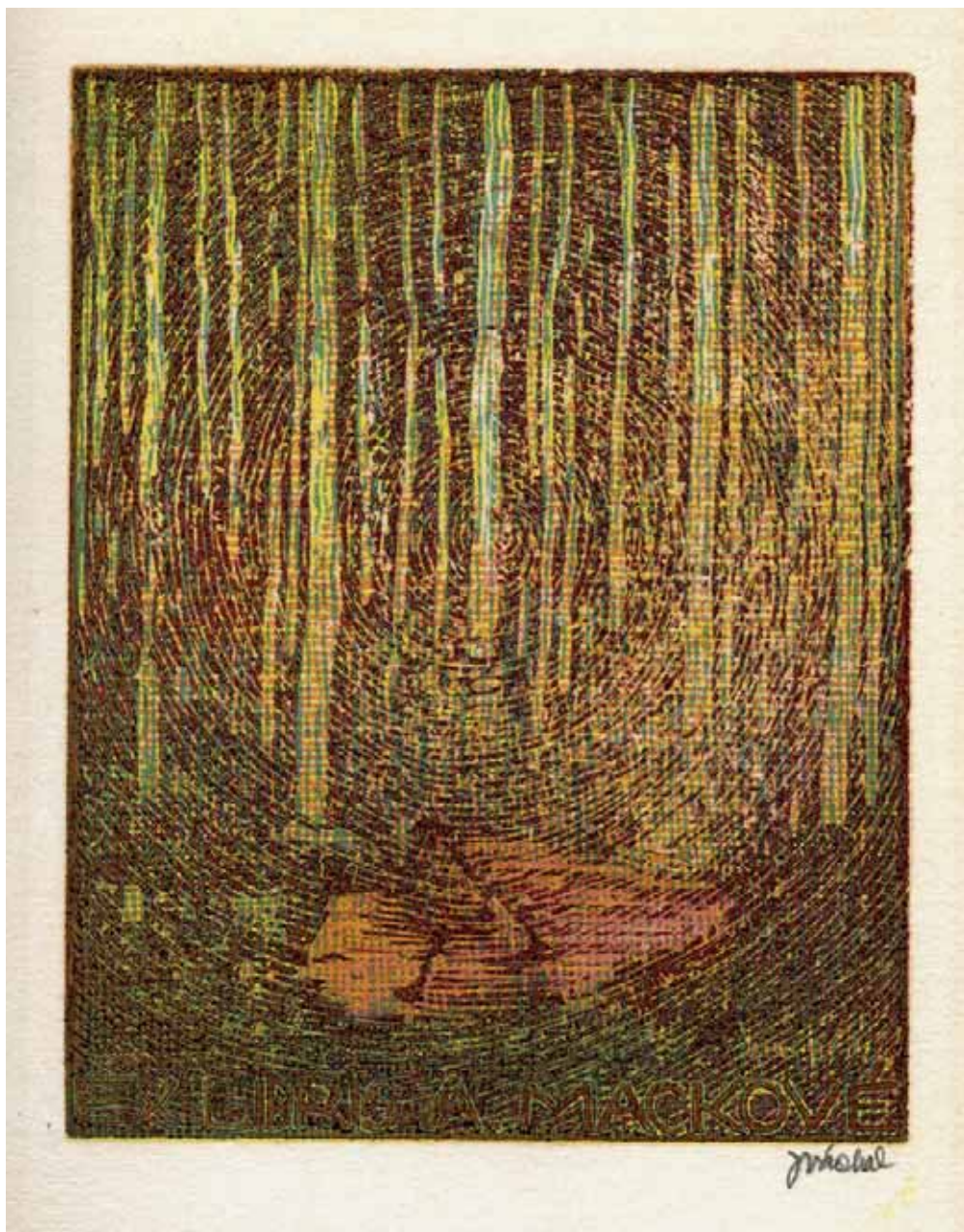
Josef Váchal, *Ex libris Jindra Imlauf*
1916, barevný dřevoryt ze tří desek, ruční tisk, 116 x 58 mm

Josef Váchal, *In memoriam Marie V., Poděkování za účast...*,
1923, dva dřevoryty na jednom papíře, ruční tisk, 195 x 95 mm

Josef Váchal, *Ex libris A. Mackové*
1922, dřevoryt, ruční tisk, 154 x 110 mm

Josef Váchal, *Ex libris A. Mackové*
1929, barevný dřevoryt ze tří desek, ruční tisk, 154 x 121 mm

Josef Váchal, *Ex libris Hanky M. [Erotické vidiny]*
1922, dřevoryt s podtiskem, ruční tisk, 145 x 95 mm

A. Macková.

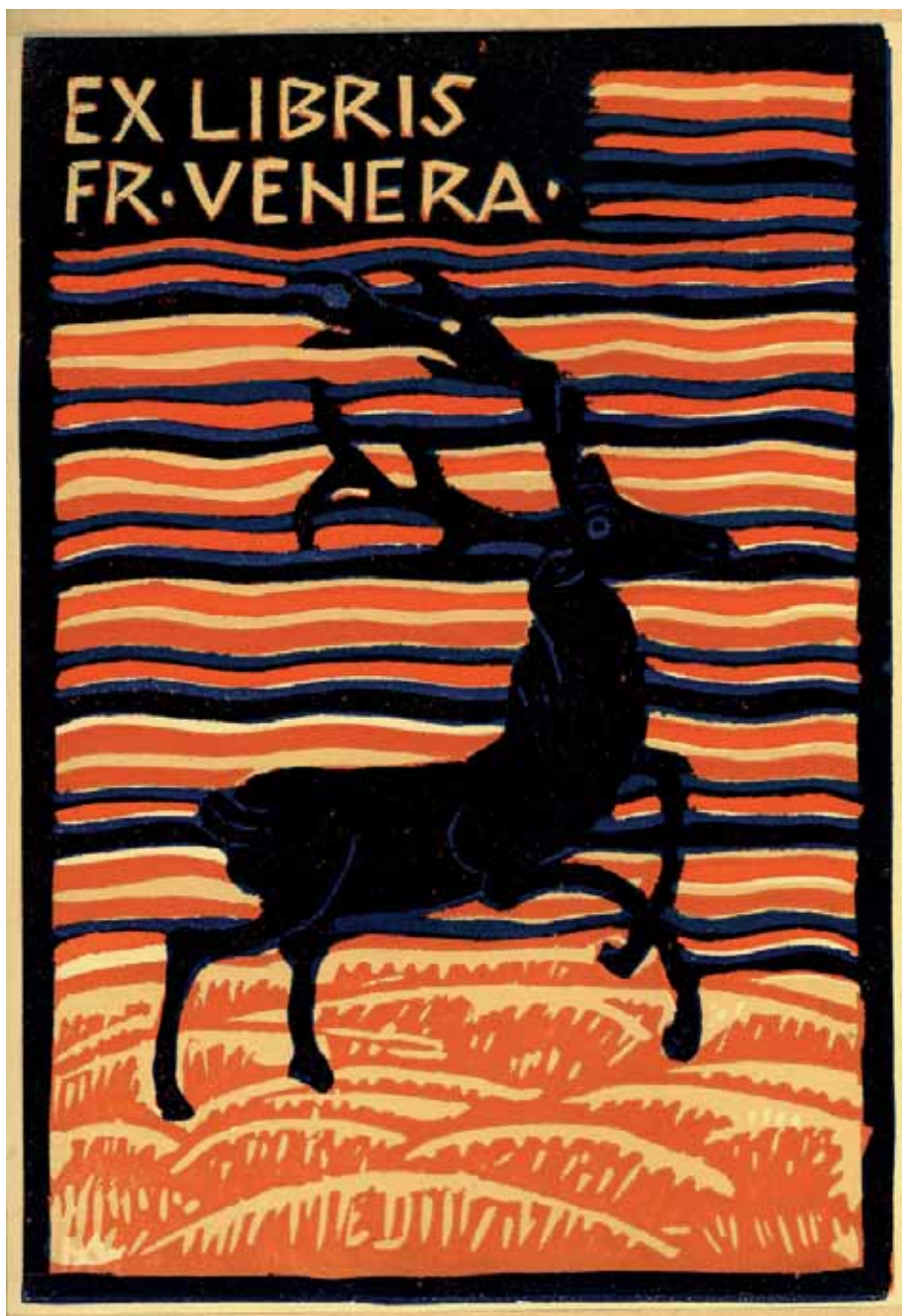
Anna Macková, dřevoryt k obálce soupisu exlibris
1937, 50 x 135 mm

Anna Macková, bez názvu,
nedatováno, dřevoryt, ruční tisk, 50 x 82 mm

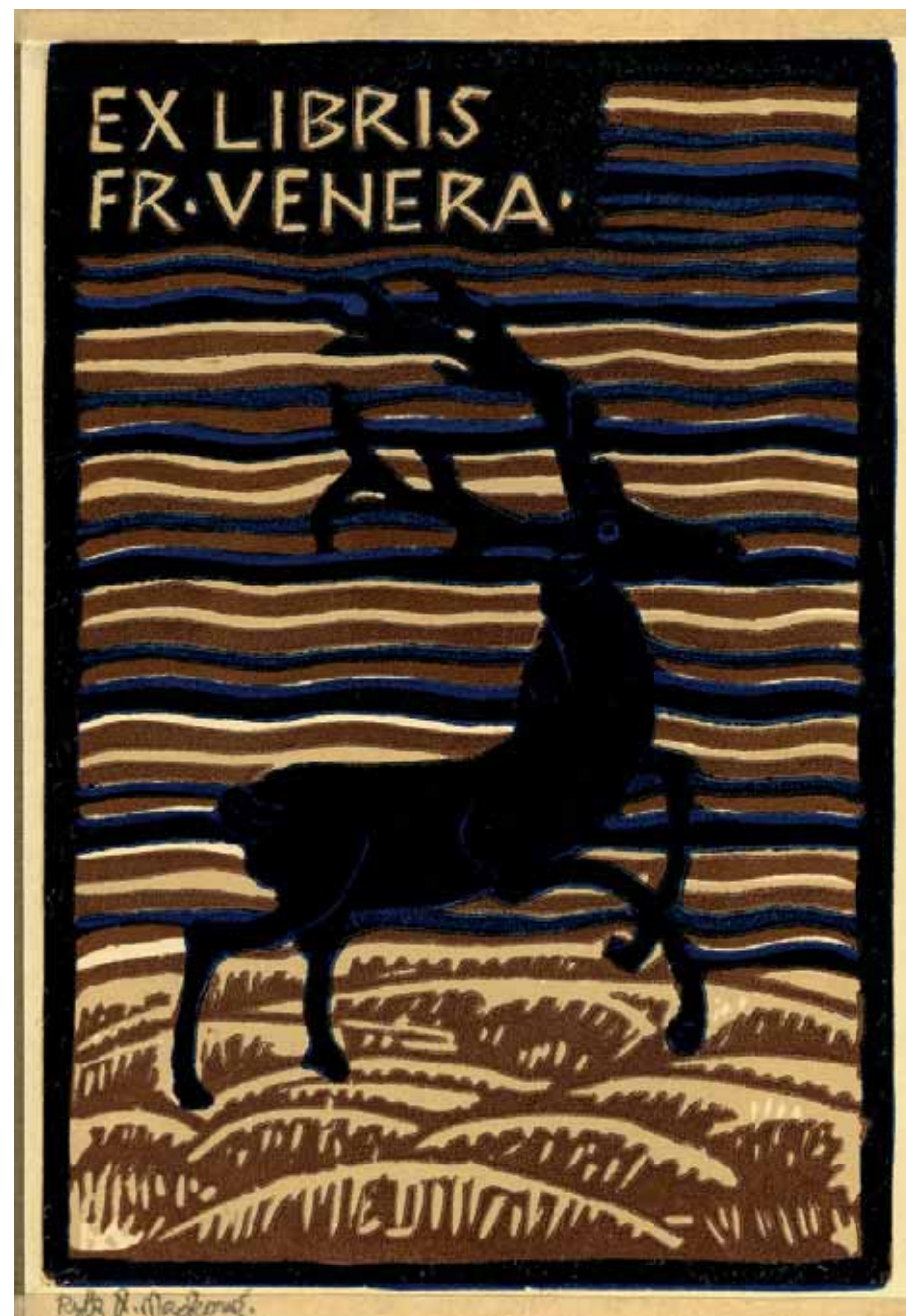

Anna Macková, *AM*
1922, dřevoryt, ruční tisk, 45 x 42 mm

Anna Macková, *1922 AM*
1922, dřevoryt, ruční tisk, 80 x 68 mm

Anna Macková, *Ex libris Fr. Venera*
konturová deska z roku 1915, linoryt, ruční tisk, 194 x 130 mm

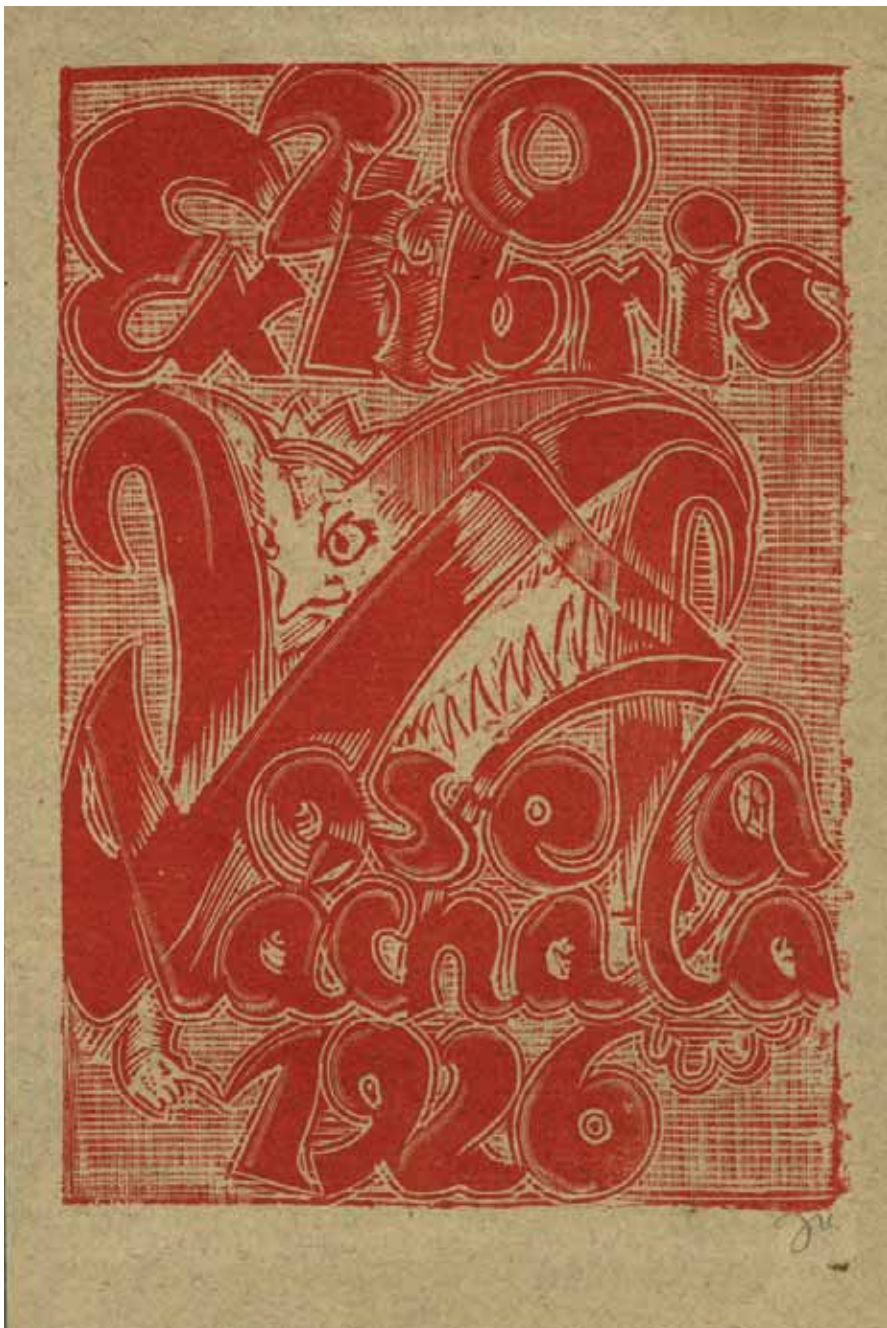

Josef Váchal, *Ex libris Arno Sáňka* [Bibliofilie knihy pronikající]
1922, dřevoryt, ruční tisk, 115 x 66 mm

Josef Váchal, *Ex libris Leo Eisler* [Recitace]
1921, dřevoryt, strojový tisk, 88 x 69 mm

Josef Váchal, 20 *Ex libris Josefa Váchala* 1926
1926, obálka k souboru, dřevoryt, ruční tisk, 170 x 118 mm

Josef Váchal, 1916 *Josef Váchal*
1916, barevný dřevoryt ze tří desek, ruční tisk, 147 x 95 mm

Josef Váchal, *Ex libris F. Galli* [*Duch železa*]
1920, dřevoryt, strojový tisk, 88 x 70 mm

Josef Váchal, *Ex libris Josef Hladký*
1920, dřevoryt, ruční tisk, 120 x 90 mm

Josef Váchal, *Exlibris Mg. Far. Fr. Meda [Atomová puma v lékárně]*
1945, rytina v Maesrově desce, ruční tisk, 200 x 145 mm

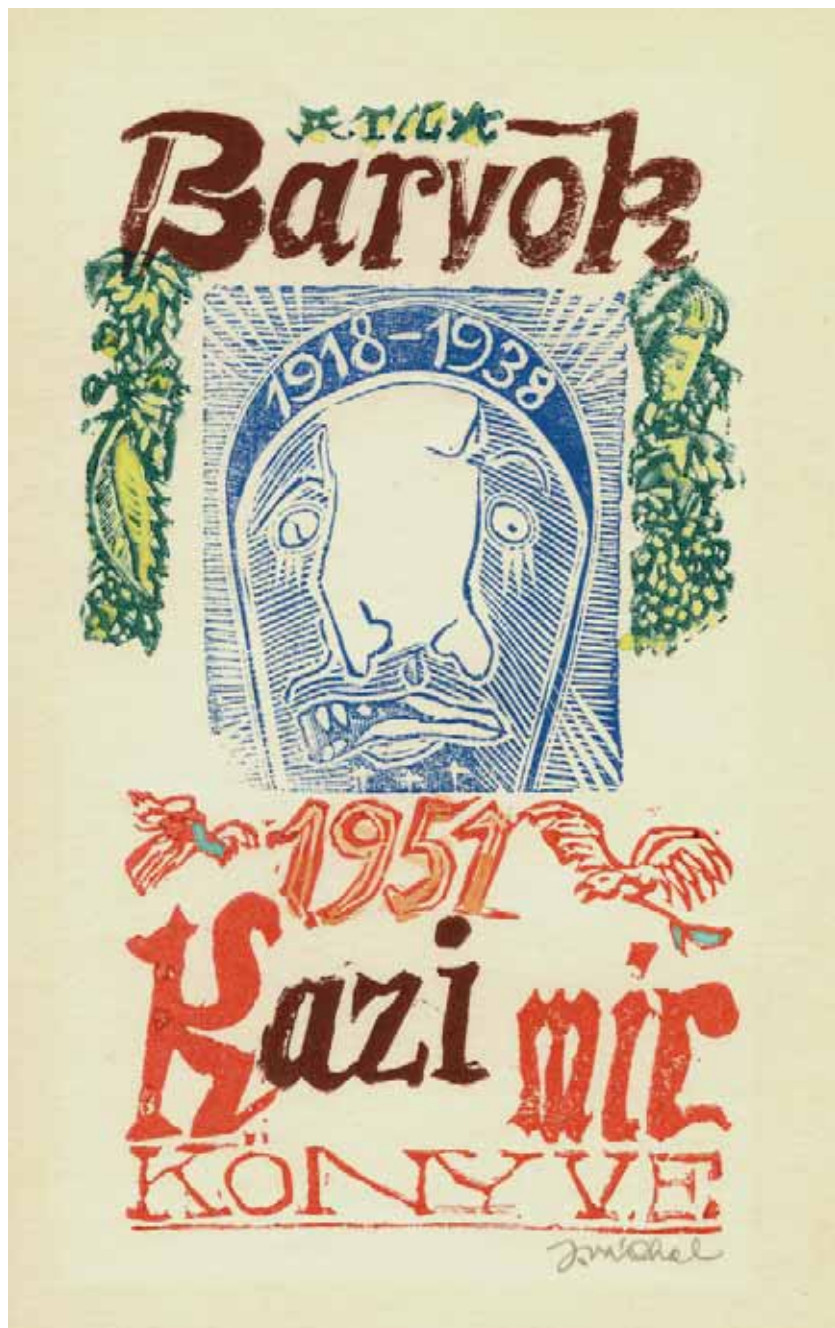
Josef Váchal, *Exlibris Ruda Klínkovský*
1946, rytina v Maesrově desce ze čtyř desek, strojový tisk, 200 x 145 mm

Josef Váchal, *Ex libris Ing. Vilém Frynta*
1923, dřevoryt, strojový tisk z prasklého štočku, 98 x 100 mm

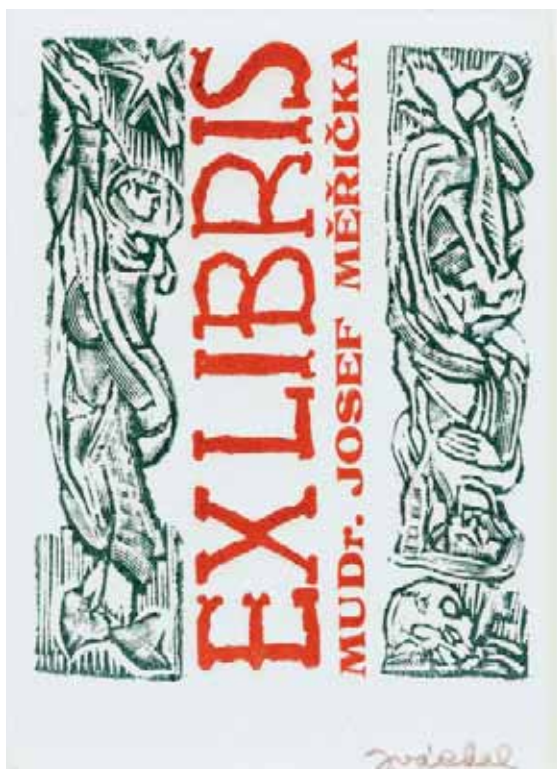
Josef Váchal, *Ex musicalis Fr. Procházka*
1920, dřevoryt, ruční tisk, 86 x 67 mm

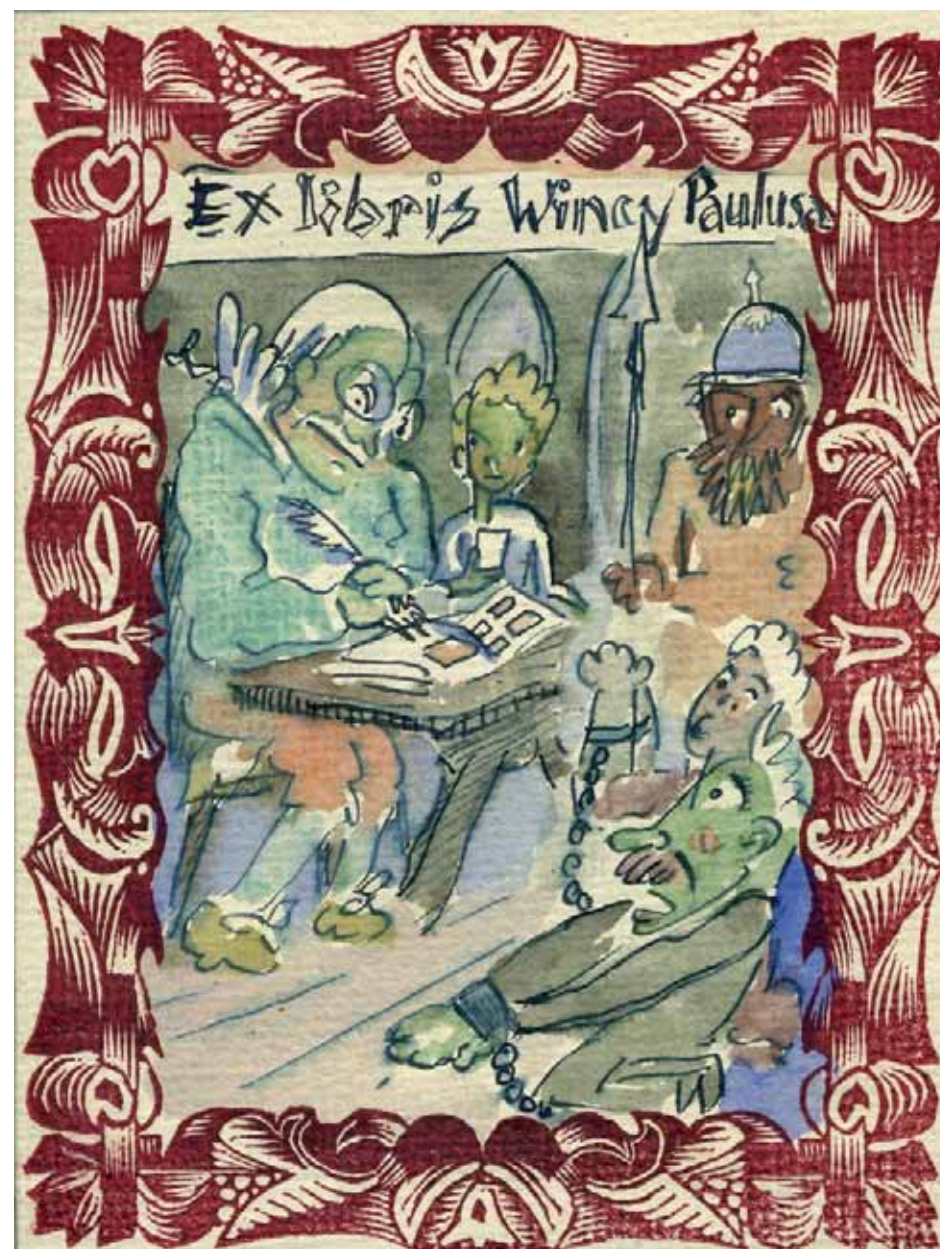
Josef Váchal, bez názvu
1950, dřevoryt, vlastní typy, ruční tisk, 150 x 85 mm

Josef Váchal, *Ex libris Marie Paulusová*
1922, dřevoryt, 91 x 80 mm

Josef Váchal, *Ex libris MUDr. Josef Měřička*
1950, dřevoryt a vlastní typy, 85 x 63 mm

Josef Váchal, *Ex libris Wincy Paulusa*, barevná kresba s použitím dřevorytového rámečku ke knize *Vígílie o hodině hrůzy*, 1926, 160 x 120 mm (reprodukováno autotypií 80 x 60 mm, 1936)

Josef Váchal, *Váchal putuje na Hořící keř*
1932, dřevoryt, ruční tisk, 175 x 115 mm

Josef Váchal, *poděkování za blahopřání k padesátinám*
1934, dřevoryt, ruční tisk, 183 x 118 mm

Josef Váchal, *Ex libris Jitky Paulusové-Cenzorové*
1936, koláž, 180 x 145 mm

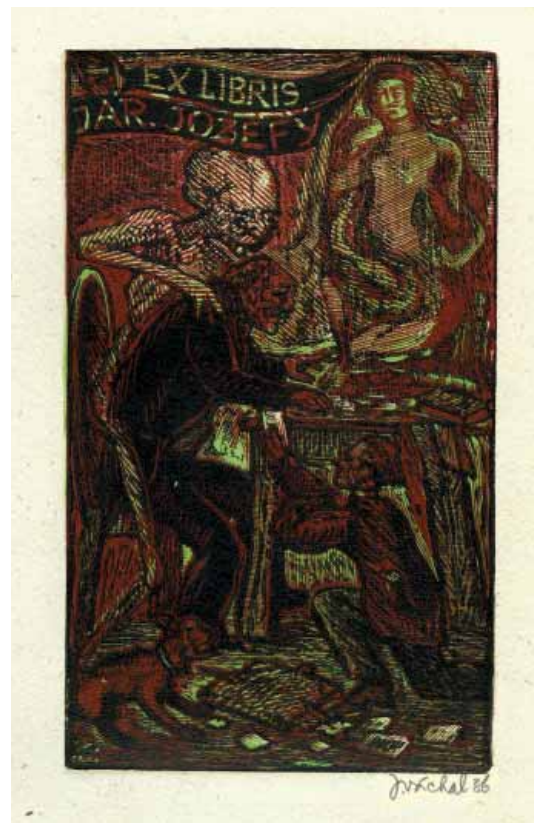
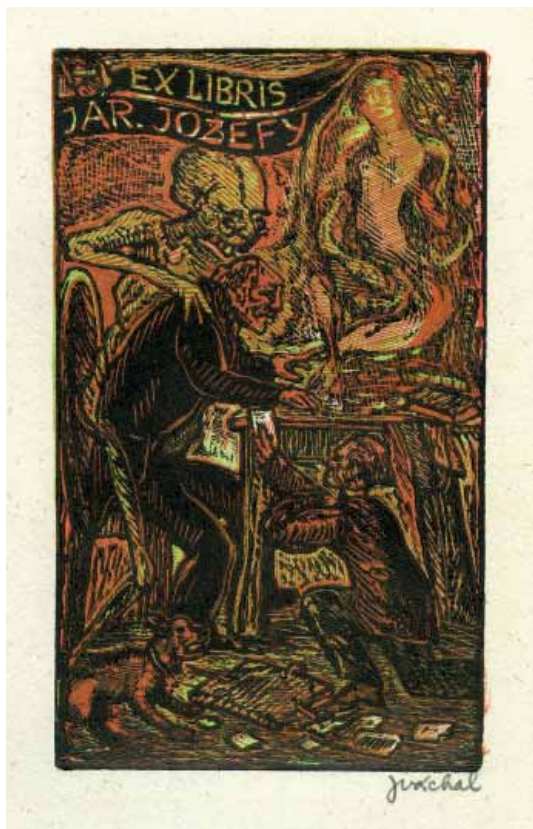
Josef Váchal, *Ex libris Wincy Cenzora*
1936, koláž, 180 x 145 mm

Josef Váchal, *Ex libris M. Glotzer*
1926, dřevoryt, ruční tisk, 102 x 84 mm

Josef Váchal, *Ex libris Ing. Dr. Jaroslav Polívka, Bubeneč*
1926, dřevoryt, 149 x 99 mm

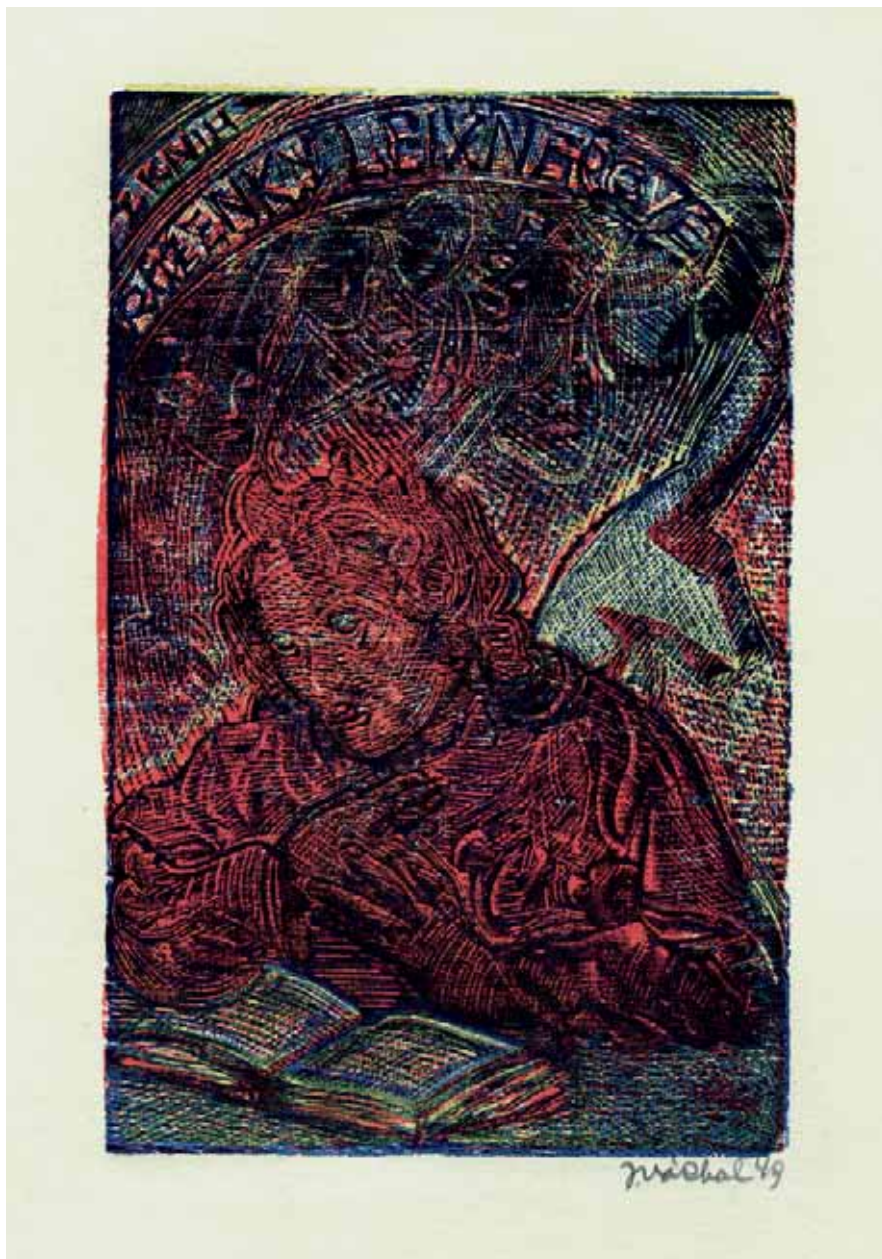
Josef Váchal, *Ex libris Jar. Jozefy*
1936, barevný dřevoryt ze tří desek, 120 x 70 mm

Michel Fingesten, *Ex libris Giovanni Botta*
1943, lept, 92 x 77 mm

Michel Fingesten, *Ex libris G. Botta*
nedatováno, lept, 140 x 92 mm

Josef Váchal, *Z knihy Boženy Leixnerové [Čtenářka]*
1949, barevný dřevoryt, ruční tisk, 140 x 90 mm

Josef Váchal, *Ex libris J. Leixner*
1950, barevný dřevoryt, ruční tisk, 144 x 81 mm

Všechny citace v úvodním textu, u nichž není uveden zdroj, pocházejí z korespondence uložené v rodinném archivu.
Při uvádění technického provedení tisku (ruční, strojový tisk) jsem vycházel z údajů Vincence Pauluse. Způsob tisku je tedy uveden jen v případech, kdy jej zmiňuje. Počet desek u barevných dřevorytů je rovněž uveden pouze na základě jeho poznámek. Všechna černobílá exlibris jsou reprodukována pouze jednou barvou. Rovněž tak dvoubarevná zinkografie na straně 1.

Jan Měřička

Autor textu je grafik, (1955, Pardubice).

Paulusova sbírka

exlibris a grafické listy

koncepce výstavy,
úvodní text, grafická úprava a sazba
s použitím písma Serapion ze Střešovické písmolijny

Jan Měřička

redakce Helena Musilová

tisk AG typ, Kostelec nad Orlicí

vydala

Sekce SSPE v Hradci Králové v edici Kruh v roce 2010

v nákladu 300 výtisků